

HOTĂRÂREA CURȚII (A CINCEA CAMERĂ)  
DIN 21 SEPTEMBRIE 1983\*

**Deutsche Milchkontor GmbH și alții**

**împotriva**

**Republicii Federale Germania**

**(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare,  
formulată de Verwaltungsgericht Frankfurt am Main)**

„Recuperarea ajutoarelor plătite necuvenit— Lapte praf degresat“

**Cauzele conexe 205 - 215/82**

În cauzele conexe 205 - 215/82,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Verwaltungsgericht Frankfurt am Main pentru pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

DEUTSCHE MILCHKONTOR GMBH (205/82),

E. KAMPPMEYER (206/82),

SCHWARZWALDMILCH GMBH (207/82),

INNATALER MISCHFUTTER GMBH & Co. KG (208/82),

HELMUT BECKER GMBH & Co. KG (209/82),

PLANGE KRAFTFUTTERWERKE GMBH & Co. KG (210/82),

JOSERA-WERK (211/82),

FRISCHLI-MILCHWERKE HOLTORF + SCHÄKEL KG (212/82),

HEMO MOHR KG (213/82),

DENKAVIT FUTTERMITTEL GMBH (214/82),

DMV LAGEREI- UND VERWALTUNGSGESELLSCHAFT MBH (215/82),

---

\* Limba de procedură: germana.

și

REPUBLICA FEDERALĂ GERMANIA, reprezentată de Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea diferitelor dispoziții ale dreptului comunitar în scopul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit pentru laptele praf degresat utilizat pentru hrana animalelor,

CURTEA (a cincea cameră),

Compusă din U. Everling, președinte de cameră, Mackenzie Stuart, O. Due, Y. Galmot și C. Kakouris, judecători,

avocat general: P. VerLoren van Themaat  
grefier: H. A. Rühl, administrator principal,

pronunță prezenta

### **HOTĂRÂRE**

1 Prin unsprezece ordonanțe din 3 iunie 1982, primite la Curte la 11 august 1982, Verwaltungsgericht Frankfurt a adresat, în temeiul articolului 177 din tratatul CEE, o serie de întrebări preliminare referitoare la interpretarea diferitelor dispoziții ale Regulamentului nr. 986/68 al Consiliului din 15 iulie 1968 de stabilire a normelor generale privind acordarea de ajutoare pentru laptele degresat și laptele praf degresat destinate hranei animalelor (JO L 169, p. 4), ale Regulamentului nr. 990/72 al Comisiei din 15 mai 1972 referitor la modalitățile de acordare a ajutoarelor pentru laptele degresat transformat în aliment compus și laptele praf degresat destinat hranei animalelor (JO L 115, p. 1) și ale Regulamentului nr. 729/70 al Consiliului din 21 aprilie 1970 privind finanțarea politicii agricole comune (JO L 94, p. 13) precum și la principiile de drept comunitar în materie de recuperare a ajutoarelor plătite necuvenit.

2 Aceste întrebări au fost ridicate în cadrul litigiilor pe rol în fața Verwaltungsgericht Frankfurt, și care opun Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, birou competent în Republica Federală Germania pentru plata ajutoarelor pentru transformarea laptelui praf degresat, unor societăți de producție a furajelor combinate pentru animale și din comerțul cu produse lactate. În cadrul acestor litigii, societățile reclamante în acțiunea principală cer anularea deciziilor Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, prin care acestea le-a solicitat restituirea sumelor pe care le-a plătit pentru ajutoarele pentru laptele praf degresat, în temeiul articolului 10 alineatul (1) din Regulamentul nr. 804/68 al Consiliului din 27 iunie 1968 privind organizarea comună a piețelor în sectorul laptelui și al produselor lactate (JO L 148, p. 13), precum și al Regulamentelor nr. 986/68 al Consiliului și 990/72 al Comisiei, citate anterior, și al Regulamentului nr. 1624/76 al Comisiei din 2 iulie 1976 referitor la dispozițiile specifice privind plata ajutorului pentru

laptele praf degresat denaturat sau transformat în furaj combinat pe teritoriul unui alt stat membru (JO L 180, p. 9).

3 Reclamanții în acțiunea principală au primit aceste ajutoare pentru laptele praf degresat, pe baza dispozițiilor citate anterior, fie pentru transformarea în furaje combinate, fie pentru exportul către Italia în scopul unei astfel de transformări. În cadrul procedurilor în acțiunea principală, Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft susține că laptele praf degresat pentru care reclamanții au primit aceste ajutoare nu îndeplinea condițiile prescrise de reglementarea comunitară, în măsura în care laptele praf provenea din producția întreprinderii Milchwerke Auetal-Beyer KG (denumită în continuare „Auetal“).

4 În cursul anilor 1978 și 1979, societatea Auetal utilizase pentru producția de lapte praf degresat, în afară de lapte degresat, cantități importante dintr-un produs compus din 56% zer praf, 31% cazeinat de sodiu și 13% lactoză. Compoziția în albumine, carbohidrați, etc. a laptelui praf fabricat astfel era identică celei a laptelui praf degresat fabricat pe bază de lapte proaspăt degresat. În cadrul procedurii în acțiunea principală, se contestă, după caz, dacă și în ce măsură reclamanții în acțiunea principală au primit și au utilizat, pentru operațiunile de transformare sau de export în cauză, lapte praf degresat normal provenind de la întreprinderea Auetal sau de la un alt furnizor sau, dimpotrivă, din lapte praf fabricat conform metodei speciale menționate anterior de către întreprinderea Auetal, pe care aceasta îl introdusese pe piață în calitate de lapte praf degresat.

5 Conform constatărilor instanței naționale, nici întreprinderile din sectorul în cauză, nici laboratoarele publice nu erau în măsură, în acel moment, să constate, prin intermediul metodelor de analize chimice care se efectuau constant în acea perioadă, o diferență între laptele praf degresat produs pe bază de lapte proaspăt degresat și laptele praf produs de societatea Auetal conform metodei specifice în cauză. Reclamanții în acțiunea principală susțin, prin urmare, că ei nu puteau să-și dea seama dacă ceea ce primeau și utilizau, după caz, era un produs diferit de laptele praf degresat produs pe bază de lapte proaspăt degresat.

6 Utilizarea acestei metode speciale de producție de către societatea Auetal a fost descoperită de autoritățile competente germane în mai 1979. În cadrul procedurii în acțiunea principală, părțile nu sunt de acord în legătură cu întrebarea dacă această descoperire ar fi putut și ar fi trebuit să se producă mai devreme, dat fiind faptul că se constatarea deja anterior anumite elemente care indicau procedee de producție neobișnuite. Ca urmare a acestei descoperiri, Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft a decis să retragă avizele de acordare a ajutoarelor și să ceară recuperarea sumelor plătite necuvenit, în opinia sa, în temeiul acestor avize, susținând că nu se întruneau condițiile de acordare a ajutoarelor, și anume utilizarea, cel puțin în cantitatea prescrisă, de lapte praf degresat, întrucât întreprinderile reclamante utilizaseră, cel puțin parțial, lapte praf produs de întreprinderea Auetal.

7 Înaintea Verwaltungsgericht Frankfurt, reclamanții în acțiunea principală contestă aceste decizii ale Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, susținând că nu sunt întrunite în speță condițiile stabilite la articolul 48 din Verwaltungsverfahrensgesetz

(Legea privind procedura administrativă necontencioasă) din 25 mai 1976 (Bundesgesetzblatt I, p. 1253), care condiționează revocarea de o decizie administrativă care acordă un avantaj pecuniar și recuperarea sumelor plătite în temeiul unui astfel de act.

8 Verwaltungsgericht Frankfurt a estimat că aceste litigii ridică anumite întrebări de interpretare a dreptului comunitar. Prin urmare, aceasta a adresat Curții, cu titlu preliminar, următoarele întrebări:

1. „Un produs constituit dintr-un amestec uscat prin atomizarea laptelui degresat și dintr-un produs lactat pudră corespunde noțiunii de lapte praf degresat de la articolul 1 litera (c) din Regulamentul nr. 986/68 al Consiliului din 15 iulie 1968, dacă acest produs final prezintă aceeași compoziție (albumină, hidrați de carbon etc.) ca laptele praf degresat derivat direct de la laptele vacii?

2. Articolul 10 din Regulamentul nr. 990/72 al Comisiei din 15 mai 1972 impune autorităților statelor membre o obligație de a controla producția de lapte praf degresat în întreprinderea producătoare?

3. Articolul 10 din Regulamentul nr. 990/72 al Comisiei din 15 mai 1972 are vreun efect în favoarea beneficiarilor ajutorului; cu alte cuvinte, pot aceștia să invoce în acest context omisiunile autorităților competente, cu consecința că orice acțiune pentru recuperarea sumelor plătite necuvenit este exclusă?

4. Pentru a răspunde întrebării dacă, într-un anumit caz, ajutoarele pentru laptele degresat și laptele praf degresat destinate hranei animalelor au fost acordate necuvenit conform dispozițiilor Regulamentului nr. 986/68 al Consiliului și ale regulamentelor de aplicare ale Comisiei adoptate în acest sens, dreptul comunitar, în special articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul 729/70 al Consiliului din 21 aprilie 1970, conține norme care stabilesc sarcina probei, sau acesta face obiectul dreptului național? În cazul în care dreptul comunitar conține norme referitoare la sarcina probei, despre ce norme este vorba?

5 Articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 729/70 al Consiliului din 21 aprilie 1970 autorizează în mod direct autoritățile naționale competente pentru a solicita recuperarea ajutoarelor acordate necuvenit, astfel încât condițiile de fapt ce trebuie îndeplinite pentru a formula o astfel de cerere sunt prevăzute în mod exhaustiv în această dispoziție?

6. În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 5:

Această dispoziție, eventual completată prin principii nescrise ale dreptului comunitar, include protecția încrederii legitime a beneficiarului ajutorului și, în caz afirmativ, în ce condiții și în ce măsură? În special, beneficiarul ajutorului poate să invoce dispariția îmbogățirii și există deja o astfel de dispariție a îmbogățirii, de exemplu, în cazul în care beneficiarul ajutorului a trecut ajutorul în prețul de vânzare? Recuperarea este exclusă în cazul în care autoritatea competentă știa că acordă ajutorul necuvenit sau ignora acest lucru ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa?

7. În cazul unui răspuns negativ la întrebarea 5:

Este compatibil cu dreptul comunitar faptul ca dreptul național să excludă recuperarea ajutoarelor acordate necuvenit:

— atunci când beneficiarul s-a bazat pe stabilitatea și menținerea avizului de acordare și, ținând seama de interesul general pentru revocarea actului, încrederea sa rămâne demnă de protecție [articolul 48 alineatul (2) punctele 1-3 din *Verwaltungsverfahrensgesetz* germană din 25 mai 1976],

— atunci când beneficiarul poate să invoce dispariția îmbogățirii, cu excepția cazului în care acesta a cunoscut circumstanțele care au stat la originea neregularității avizului de acordare a ajutorului sau le-a ignorat ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa,

— după trecerea unui termen de un an din momentul în care autoritatea competentă ia cunoștință de faptele care justifică revocarea avizului de acordare a ajutorului, indiferent dacă persoana în cauză cunoștea că autoritatea competentă este sau nu informată [articolul 48 alineatul (4) din *Verwaltungsverfahrensgesetz*],

— în cazul în care autoritatea competentă știa că acordă ajutorul necuvenit sau în cazul în care ignoră, ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa [dispozițiile combinate de la articolul 48 alineatul (2) a șasea teză din *Verwaltungsverfahrensgesetz* și de la articolul 814 din *Bürgerliches Gesetzbuch*]?”

9 În timp ce prima dintre aceste întrebări se referă la condițiile de acordare a ajutoarelor, întrebările 2 - 7 se referă la diferitele aspecte ale recuperării acestor ajutoare de către autoritățile naționale atunci când ajutoarele au fost plătite fără să fie întrunite condițiile acordării acestora. Pentru a putea dezvolta mai ușor principiile aplicabile în materie, care vor trebui să permită instanței naționale să se pronunțe cu privire la litigiile în legătură cu care aceasta a fost sesizată, este necesar să se grupeze întrebările adresate și ca acestea să fie abordate în ordinea următoare:

— condițiile de acordare a ajutoarelor (prima întrebare);

— sfera de aplicare a dreptului comunitar și a dreptului național în ceea ce privește problema recuperării ajutoarelor plătite necuvenit (a cincea și a șasea întrebare);

— protecția încrederii legitime și a certitudinii juridice pentru recuperarea ajutoarelor plătite necuvenit (a șaptea întrebare);

— sarcina probei în cazul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit (a patra întrebare);

— obligația de a controla producția de lapte praf degresat în întreprinderea producătoare (a doua și a treia întrebare).

Cu privire la condițiile de acordare a ajutoarelor

10 Prin prima sa întrebare, Verwaltungsgericht Frankfurt dorește să cunoască interpretarea termenului „lapte praf degresat” în sensul reglementării comunitare referitoare la ajutoarele pentru lapte praf degresat și în special ale articolului 1 din Regulamentul nr. 986/68 al Consiliului, pentru a fi în măsură să aprecieze dacă laptele praf precum cel produs de societatea Auental răspunde sau nu condițiilor de acordare a ajutoarelor.

11 Partea reclamantă Frischli-Milchwerke Holtorf + Schäkel KG a estimat, în observațiile sale înaintea Curții, că determinantă pentru noțiunea de „lapte praf degresat” este compoziția materială și nu procedul de producție, cu atât mai mult cu cât reconstituirea produselor lactate pornind de la compuşii acestora separați în prealabil reprezintă o practică obișnuită și admisă în fabricile de produse lactate din Comunitate.

12 În această privință, este necesar să se observe că articolul 1 din Regulamentul nr. 986/68 al Consiliului definește, la paragraful (d), laptele praf degresat drept „lapte [...] sub formă de pudră”, precizând, pe de altă parte, conținutul de substanță grasă și de apă. Laptele este definit în paragraful (a) al aceluiași articol drept „produsul din laptele uneia sau a mai multor vaci, căruia nu i s-a adăugat nimic și care a suferit numai o degresare parțială”. Din aceste definiții rezultă că un produs la a cărui producție s-au folosit alte materiale decât laptele de la una sau mai multe vaci, nu poate face obiectul unor ajutoare în temeiul mecanismului de intervenție menționat anterior, indiferent de compoziția chimică a produsului final astfel obținut.

13 Această interpretare literală este confirmată de finalitatea sistemului de ajutoare în cauză, care, în cadrul regimului de intervenții stabilit prin Regulamentul nr. 804/68 al Consiliului, trebuie să permită comercializarea laptelui la prețul stabilit în cadrul organizării comune a piețelor în sectorul laptelui și al produselor lactate. Ar fi contrar acestui obiectiv ca ajutoarele pentru laptele praf degresat să fie datorate unui produs obținut pornind de la materialele care nu se mai găsesc pe piața produselor lactate sau care au beneficiat deja de ajutoare similare în momentul producerii, astfel cum este cazul transformării laptelui degresat în cazeină și cazeinat, în conformitate cu articolul 11 din Regulamentul nr. 804/68 al Consiliului.

14 Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare că un produs constituit dintr-un amestec uscat prin atomizarea laptelui degresat și dintr-un praf compus din zer, cazeinați de sodiu și lactoză, nu este lapte praf degresat în sensul reglementării comunitare privind ajutoarele pentru laptele praf degresat și în special al articolului 1 din Regulamentul nr. 986/68 al Consiliului din 15 iulie 1968 chiar dacă compoziția sa este aceeași cu cea a laptelui praf degresat produs pe bază de lapte de vacă.

Cu privire la sfera de aplicare a dreptului comunitar și a dreptului național în ceea ce privește problema recuperării ajutoarelor plătite necuvenit

15 În conformitate cu explicațiile date de Verwaltungsgericht Frankfurt, cea de-a cincea întrebare urmărește, în esență, să afle dacă dreptul comunitar și, în special, articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 729/70 al Consiliului din 21 aprilie 1970 autorizează în mod direct autoritățile naționale competente pentru a solicita recuperarea ajutoarelor acordate necuvenit, astfel încât condițiile de fapt ce trebuie îndeplinite pentru a formula o astfel de cerere să fie prevăzute în mod exhaustiv în această dispoziție, sau în cazul în care o astfel de recuperare se realizează în conformitate cu normele și modalitățile prevăzute de legislația națională, și care sunt, după caz, limitele pentru o astfel de aplicare a dreptului național.

16 Pentru a răspunde acestei întrebări, este necesar să se amintească mai întâi normele și principiile generale ale dreptului comunitar în materie, dezvoltate de jurisprudența Curții.

17 În conformitate cu principiile generale care stau la baza sistemului instituțional al Comunității și care reglementează relațiile între Comunitate și statele membre, este de competența statelor membre, în temeiul articolului 5 din tratat, să asigure pe teritoriile lor executarea reglementărilor comunitare, în special în cadrul politicii agricole comune. În măsura în care dreptul comunitar, inclusiv principiile generale ale acestuia, nu prevede norme comune în acest sens, autoritățile naționale acționează, în momentul executării reglementărilor comunitare, respectând normele de formă și de fond ale dreptului lor național, dat fiind, astfel cum a pronunțat deja Curtea în hotărârea din 6 iunie 1972 (Schluter, 94/71, Rec. p. 307), că această normă trebuie să se concilieze cu necesitatea unei aplicări uniforme a dreptului comunitar, pentru a se evita un tratament inegal al operatorilor economici.

18 Astfel, în acest context, articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 729/70 al Consiliului prevede că statele membre adoptă, „în conformitate cu actele cu putere de lege și actele administrative naționale”, măsurile necesare pentru a preveni și gestiona neregulile care afectează operațiunile FEOGA și pentru a recupera sumele pierdute ca urmare a neregulilor sau a neglijențelor. În consecință, autorităților naționale le revine competența de a exercita toate funcțiile de control necesare pentru a asigura faptul că ajutoarele sunt acordate numai în condițiile prevăzute de reglementarea comunitară și că orice încălcare a normelor de drept comunitar este sancționată în mod corespunzător. În stadiul de evoluție actual, dreptul comunitar nu prevede dispoziții specifice referitoare la exercitarea acestei funcții de către administrațiile naționale competente.

19 În conformitate cu aceste principii, Curtea a constatat în mod repetat (hotărârea din 5 martie 1980, Ferwerda, 265/78, Rec. p. 617; hotărârea din 12 iunie 1980, Lippische Hauptgenossenschaft, 119 și 126/79, Rec. p. 1863; hotărârea din 6 mai 1982, Fromme, 54/81, Rec. p. 1449; hotărârea din 6 mai 1982, BayWa, 146, 192 și 193/81, Rec. p. 1503) că litigiile referitoare la recuperarea sumelor plătite necuvenit în temeiul dreptului comunitar trebuie, în absența dispozițiilor comunitare, să fie soluționate de instanțele naționale, în temeiul dreptului lor național, sub rezerva limitelor impuse de dreptul comunitar în sensul că normele prevăzute de dreptul național nu trebuie să facă practic imposibilă punerea în aplicare a reglementării comunitare și că aplicarea legislației

naționale trebuie să se efectueze în mod nediscriminatoriu în raport cu procedurile vizând soluționarea litigiilor de același tip, dar care sunt pur naționale.

20 Reiese că articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 729/70 nu reglementează relațiile între organismele de intervenție și operatorii economici în cauză și nu constituie în special un temei legal ce autorizează autoritățile naționale să inițieze acțiuni de recuperare împotriva beneficiarilor de ajutoare plătite necuvenit, astfel de acțiuni fiind reglementate de dreptul național.

21 Este adevărat că această trimitere la dreptul național poate avea ca efect condiții diferite de recuperare a ajutoarelor plătite necuvenit, într-o anumită măsură, de la un stat membru la altul. Sfera de aplicare a unor astfel de diferențe, inevitabile de altfel în stadiul actual de dezvoltare a dreptului comunitar, este, cu toate acestea, redus prin limitele impuse de către Curte, în hotărârile menționate, la aplicarea dreptului național.

22 În primul rând, aplicarea dreptului național nu trebuie să aducă atingere sferei de aplicare și eficacității dreptului comunitar. Acesta ar fi în special cazul dacă această aplicație ar face practic imposibilă recuperarea sumelor acordate necuvenit. Mai mult, orice exercitare a unei competențe de apreciere cu privire la oportunitatea de a cere sau nu restituirea de fonduri comunitare acordate necuvenit sau necorespunzător este incompatibilă cu obligația de recuperare a sumelor plătite necuvenit sau necorespunzător pe care articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 729/70 o impune administrațiilor naționale.

23 În al doilea rând, aplicarea dreptului național trebuie să se realizeze în mod nediscriminatoriu în raport cu procedurile vizând soluționarea litigiilor de același tip însă pur naționale. Pe de o parte, autoritățile naționale trebuie să acționeze, în materie, cu aceeași grijă și în conformitate cu modalități care nu fac mai dificilă recuperarea sumelor în cauză decât în cazuri comparabile privind exclusiv punerea în aplicare a legislațiilor naționale corespunzătoare. Pe de altă parte, în ciuda excluderii menționate anterior a oricărei aprecieri privind oportunitatea de a solicita sau nu restituirea, obligațiile impuse de legislația națională întreprinderilor cărora li s-au acordat necuvenit avantaje financiare bazate pe dreptul comunitar nu trebuie să fie mai stricte decât cele impuse societăților care au primit în mod necuvenit avantaje similare bazate pe dreptul național, presupunând că cele două grupuri de beneficiari se găsesc în situații comparabile și că, prin urmare, un tratament diferit nu se poate justifica în mod obiectiv.

24 Pe de altă parte, în cazul în care se dovedește că disparități între legislațiile naționale sunt de natură să compromită egalitatea de tratament între operatorii economici din statele membre, să provoace denaturări sau să dăuneze funcționării pieței comune, este de competența instituțiilor comunitare competente să adopte dispozițiile necesare pentru a remedia astfel de disparități.

25 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a cincea întrebare a Verwaltungsgericht Frankfurt că recuperarea de către autoritățile naționale a sumelor plătite necuvenit în calitate de ajutoare în conformitate cu reglementarea comunitară se



realizează, în stadiul actual de evoluție al dreptului comunitar, în conformitate cu normele și modalitățile prevăzute de legislația națională, sub rezerva limitelor impuse de dreptul comunitar unei astfel de aplicări a dreptului național.

26 Ținând seama de acest răspuns la cea de-a cincea întrebare, cea de-a șasea întrebare adresată pentru cazul în care recuperarea ajutoarelor plătite necuvenit face obiectul normelor și modalităților prevăzute de dreptul comunitar este fără obiect.

Cu privire la protecția încrederii legitime și a certitudinii juridice în momentul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit

27 Cea de-a șaptea întrebare adresată de către Verwaltungsgericht Frankfurt urmărește, în esență, să afle dacă limitele impuse de dreptul comunitar unei aplicări a dreptului național se opun, după caz, luării în considerare a protecției încrederii legitime și a certitudinii juridice în momentul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit.

28 Din ordonanțele de trimitere rezultă că Verwaltungsgericht Frankfurt adresează această întrebare pentru a fi în măsură să aprecieze dacă aplicarea articolului 48 din Verwaltungsverfahrensgesetz unui caz precum cel din speță este conformă cu principiile menționate anterior, din dreptul comunitar. Acest articol dispune, în scopul luării în considerare a protecției încrederii legitime și a certitudinii juridice, în special

— că o decizie administrativă nelegală care a acordat un beneficiu pecuniar să nu poată fi revocată în cazul în care beneficiarul s-a bazat pe stabilitatea și menținerea deciziei administrative și că, ținând seama de interesul general de a revoca decizia, încrederea sa este demnă de protecție;

— că beneficiarul unei astfel de prestații poate să invoce dispariția îmbogățirii, în conformitate cu normele de drept civil în materie, cu excepția cazului în care acesta a cunoscut circumstanțele care au stat la originea neregulii de acordare sau le-a ignorat ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa;

— că revocarea unei decizii administrative ilegale trebuie să se efectueze în termen de un an din momentul în care administrația a luat cunoștință de circumstanțele în cauză, cu excepția cazului în care decizia administrativă a fost obținută prin înșelătorie, constrângere sau corupție din partea beneficiarului;

— că recuperarea sumelor plătite necuvenit este exclusă în cazul în care administrația știa că acordă prestația necuvenită sau în cazul în care ignoră acest lucru ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa.

29 Conform Comisiei, aplicarea cel puțin a câtorva dintre criteriile prevăzute de norma națională în cauză în scopul excluderii recuperării ajutoarelor plătite necuvenit ar putea să se opună principiului conform căruia aplicarea dreptului național nu trebuie să aducă atingere sferei de aplicare și eficacității dreptului comunitar. Acesta este în special cazul atunci când posibilitatea de recuperare a sumelor plătite necuvenit depinde de respectarea

unui termen prea scurt sau atunci când singura cunoștință sau neglijență a autorității naționale ar fi suficientă pentru a exclude recuperarea ajutoarelor plătite necuvenit.

30 În această privință, este necesar să se sublinieze mai întâi că principiile de respectare a încrederii legitime și a certitudinii juridice fac parte din ordinea juridică comunitară. Prin urmare, nu se poate considera contrar acestei ordini juridice faptul că o legislație națională asigură respectarea încrederii legitime și a certitudinii juridice într-un domeniu cum este cel al recuperării ajutoarelor comunitare plătite necuvenit. Pe de altă parte, rezultă dintr-un studiu privind drepturile naționale ale statelor membre în ceea ce privește revocarea deciziilor administrative și recuperarea prestațiilor financiare plătite necuvenit de administrația publică că grija de a asigura, sub diferite forme, un echilibru, pe de o parte, între principiul legalității și, pe de altă parte, principiul certitudinii juridice și cel al încrederii legitime este comună drepturilor statelor membre.

31 În cazul în care normele și modalitățile aplicate de autoritățile naționale în materie de recuperare a ajutoarelor comunitare sunt aceleași cu cele aplicate de către aceste autorități în cazuri comparabile referitoare la prestațiile financiare pur naționale, nu se poate presupune în principiu că aceste norme și modalități sunt contrare obligațiilor autorităților naționale în temeiul articolului 8 din Regulamentul nr. 729/70 de recuperare a sumelor acordate necuvenit, și, prin urmare, aduc atingere eficacității dreptului comunitar. Aceasta se aplică în special cauzelor de excludere a recuperării care se asociază unui comportament al administrației însăși, și pe care, prin urmare, aceasta poate să le evite.

32 Cu toate acestea, este necesar să se adauge că principiul conform căruia aplicarea legislației naționale trebuie să se efectueze fără discriminare în raport cu procedurile naționale de același fel cere ca interesul Comunității să fie luat în considerare pe deplin la aplicarea unei dispoziții care, asemenea celei de la articolul 48 paragraful al doilea prima teză din *Verwaltungsverfahrensgesetz*, condiționează revocarea unei decizii administrative ilegale de aprecierea diferitelor interese în cauză, și anume, pe de o parte, interesul general de revocare a deciziei și, pe de altă parte, protecția încrederii destinatarului său.

33 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a șaptea întrebare că dreptul comunitar nu se opune luării în considerare de către legislația națională în cauză, la excluderea unei recuperări a ajutoarelor plătite necuvenit, a unor criterii cum ar fi protecția încrederii legitime, dispariția îmbogățirii fără cauză, trecerea unui termen sau faptul că administrația știa că acorda necuvenit ajutoarele în cauză sau că aceasta ignoră, ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa, cu toate acestea sub rezerva ca să fie aceleași condițiile prevăzute, ca pentru recuperarea prestațiilor financiare pur naționale și ca interesul Comunității să fie pe deplin luat în considerare.

Cu privire la sarcina probei în cazul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit

34 Prin cea de-a patra întrebare, *Verwaltungsgericht Frankfurt* dorește să cunoască normele referitoare la sarcina probei în cazul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit.

35 În această privință, este necesar să se sublinieze, astfel cum a făcut Comisia în observațiile sale, că problema sarcinii probei nu se pune într-un context precum cel în speță decât într-o măsură limitată. Este de competența autorităților naționale să epuizeze din oficiu toate posibilitățile de a stabili faptele de care depinde aplicarea dispozițiilor comunitare într-un caz în speță. Numai în cazul în care este imposibil să se verifice aceste fapte se pune întrebarea cine suportă sarcina unei astfel de imposibilități și dacă autoritățile naționale pot totuși să acționeze împotriva societății în cauză.

36 În ceea ce privește dreptul aplicabil în acest sens, este necesar să se observe că, prin trimiterea la dreptul național în ceea ce privește recuperarea ajutoarelor plătite necuvenit, articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul nr. 729/70 nu face nici o distincție între condițiile materiale ale unei astfel de recuperări și normele de procedură și de formă pe care aceasta trebuie să le urmeze. Și unele și altele, inclusiv cele privind sarcina probei, sunt stabilite, prin urmare, de dreptul național, sub rezerva limitelor, menționate anterior, care pot deriva din dreptul comunitar în materie. Indicațiile date în ordonanțele de trimitere cu privire la conținutul normelor din dreptul național aplicabil nu permit Curții să dezvolte elemente suplimentare de interpretare a dreptului comunitar în materie.

37 Cu toate acestea, reclamanții Deutsche Milchkontor GmbH, E. Kampffmeyer, Schwarzwaldmilch GmbH și Inntaler Mischfutter GmbH & Co. KG au susținut, în continuare, că dreptul comunitar este aplicabil în cazul exporturilor de lapte praf degresat către Italia în conformitate cu dispozițiile Regulamentului nr. 1624/76 al Comisiei, în ceea ce privește dovada de conformitate a produsului exportat cu reglementarea comunitară. Au susținut că această dovadă rezultă din faptul că destinatarii italieni au adus dovezile necesare înaintea autorităților italiene pentru a obține restituirea garanției prevăzute de acest regulament.

38 În această privință, este necesar să se observe că dovada prezentată autorităților statului membru destinatar, în temeiul dispozițiilor Regulamentului nr. 1624/76, are drept obiect denaturarea sau transformarea laptelui praf degresat de către importator pentru a obține restituirea garanției de către autoritățile statului membru destinatar. Această dovadă nu se referă la întrebarea dacă laptele praf degresat exportat în scopul denaturării sau al transformării îndeplinea condițiile din Regulamentul nr. 986/68 pentru a putea beneficia de ajutoare în statul membru exportator.

39 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a patra întrebare adresată de Verwaltungsgericht Frankfurt că sarcina probei, în cazul recuperării unor ajutoare plătite necuvenit, este stabilită de dreptul național, sub rezerva limitelor care pot deriva din dreptul comunitar în materie.

Cu privire la obligația de a controla producția de lapte praf degresat în întreprinderea producătoare

40 Prin cea de-a doua și a treia întrebare, Verwaltungsgericht Frankfurt dorește să afle dacă autoritățile naționale au o obligație de a controla producția de lapte praf degresat în

întreprinderea producătoare și dacă, după caz, neîndeplinirea acestei obligații poate avea drept consecință excluderea recuperării ajutoarelor plătite necuvenit.

41 Guvernele Republicii Federale Germane și al Regatului Unit au contestat existența unei astfel de obligații, susținând că Regulamentul nr. 990/72 al Comisiei, la al cărui articol 10 Verwaltungsgericht Frankfurt a făcut trimitere în întrebările sale, are ca obiect numai denaturarea laptelui praf degresat și transformarea sa în furaje combinate pentru animale, și nu producția sa.

42 În această privință, este necesar să se observe că diferitele dispoziții care prevăd o obligație a autorităților naționale de a exercita anumite controale pentru a asigura respectarea reglementării comunitare în domeniu, cum ar fi articolul 10 din Regulamentul nr. 990/72 al Comisiei și articolul 8 din Regulamentul nr. 729/70 al Consiliului, nu fac decât să confirme expres o obligație care le revine deja statelor membre în temeiul principiului de cooperare enunțat la articolul 5 din tratat.

43 În consecință, statele membre sunt obligate să verifice prin controale corespunzătoare conformitatea laptelui praf degresat cu reglementarea comunitară în materie, pentru a se asigura că ajutoarele comunitare nu sunt plătite pentru produse care nu trebuie să beneficieze de acestea. Este de competența instanței naționale să aprecieze care sunt controalele necesare în acest scop, ținând seama, în special, de circumstanțele cauzei și de metodele tehnice disponibile în perioada respectivă.

44 În ceea ce privește consecințele unei neîndepliniri a acestei obligații de control pentru recuperarea sumelor plătite necuvenit și în special problema dacă beneficiarii ajutoarelor pot să invoce această neîndeplinire pentru a contesta o acțiune de recuperare, din cele menționate anterior referitor la sfera de aplicare a dreptului comunitar și a dreptului național în problema recuperării ajutoarelor plătite necuvenit, precum și în problema protecției încrederii legitime și a certitudinii juridice, rezultă că aceste consecințe, în stadiul actual de evoluție a dreptului comunitar, intră sub incidența dreptului național și nu a dreptului comunitar. Prin urmare, este de asemenea de competența instanțelor naționale să le aprecieze în temeiul dreptului național aplicabil.

45 Prin urmare, este necesar să se răspundă la cea de-a doua și a treia întrebare că autoritățile naționale sunt obligate să controleze producția de lapte praf degresat prin verificări la societatea producătoare, în cazul în care un astfel de control este necesar pentru a se asigura respectarea reglementării comunitare, și că este de competența instanței naționale să aprecieze consecințele unei eventuale neîndepliniri a acestei obligații în temeiul dreptului național aplicabil.

Cu privire la cheltuielile de judecată

46 Cheltuielile efectuate de către Guvernul Republicii Federale Germania, de Guvernul Marii Britanii și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în

acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura în fața instanței naționale, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA (a cincea cameră),

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Verwaltungsgericht Frankfurt, prin ordonanțele din 3 iunie 1982, hotărăște:

**1. Un produs constituit dintr-un amestec uscat prin atomizarea laptelui degresat și a unui praf compus din zer, cazeinați de sodiu și de lactoză, nu este lapte praf degresat în sensul reglementării comunitare pentru ajutoarele la lapte praf degresat și în special al articolului 1 din Regulamentul nr. 986/68 al Consiliului din 15 iulie 1968 chiar dacă compoziția sa este aceeași cu cea a laptelui praf degresat produs pe bază de lapte de vacă.**

**2. Recuperarea de către autoritățile naționale a sumelor plătite necuvenit ca ajutoare conform reglementării comunitare se realizează, în stadiul actual de evoluție a dreptului comunitar, în conformitate cu normele și modalitățile prevăzute de legislația națională, sub rezerva limitelor impuse de dreptul comunitar unei astfel de aplicări a dreptului național.**

**3. Dreptul comunitar nu se opune luării în considerare de către legislația națională în cauză, la excluderea unei recuperări a ajutoarelor plătite necuvenit, a unor criterii cum ar fi protecția încrederii legitime, dispariția îmbogățirii fără cauză, trecerea unui termen sau faptul că administrația știa că acordă necuvenit ajutoarele în cauză sau că aceasta ignoră, ca urmare a unei neglijențe grave din partea sa, cu toate acestea sub rezerva ca să fie aceleași condițiile prevăzute ca pentru recuperarea prestațiilor financiare pur naționale și ca interesul Comunității să fie pe deplin luat în considerare.**

**4. Sarcina probei în cazul recuperării ajutoarelor plătite necuvenit este stabilită de dreptul național, sub rezerva limitelor care pot deriva din dreptul comunitar în materie.**

**5. Autoritățile naționale sunt obligate să controleze producția de lapte praf degresat prin verificări în întreprinderea producătoare, în cazul în care un astfel de control este necesar pentru a se asigura respectarea reglementării comunitare. Este de competența instanței naționale să aprecieze consecințele unei eventuale nerespectări a acestei obligații în temeiul dreptului național aplicabil.**

Everling  
Due

Galmot

Mackenzie Stuart  
Kakouris

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 21 septembrie 1983.

Grefier  
prin ordin  
H. A. Rühl  
administrator principal

Preşedintele celei de-a treia camere  
U. Everling